

CYBORGIZACJA CZŁOWIEKA I HUMANIZACJA MASZYNY

Ted Nelson, genialny twórca koncepcji hipertekstu i filozof epoki cyfrowej, już w latach siedemdziesiątych przestrzegał w swym wpływowym manifestie *Computer Lib/Dream Machines* przed postrzeganiem komputerów i AI jako narzędzi myślących²¹. Badacz akcentował demiurgiczną rolę człowieka wobec technologii komputerowych. Transhumaniści dążą jednak do zmiany relacji między człowiekiem i technologią, widząc w cyborgizacji człowieka i humanizacji maszyny szansę. Zamiast patrzeć na transhumanizm jedynie z perspektywy filozoficznej, dostrzegając w nim propozycję na czasy kryzysu humanizmu²², można też postrzegać go z perspektywy kulturowej i ekonomicznej. To nowy rodzaj darwinizmu społecznego – darwinizm technologiczny, planowany dla przyszłych pokoleń przez współczesne. Dostęp do nowych technologii (biotechnologii, nanotechnologii, protetyki, augmentacji) będzie miał decydujący wpływ na pozycję jednostki w społeczeństwie: poprzez ciało i umysł augmentowane według woli i możliwości finansowych rodziców przyszłych dzieci²³. Sztuczna inteligencja będzie pełniła tu rolę podstawową i definiującą dla postspołeczeństw przyszłości, zarządzając nimi i optymalizując wszelkie wysiłki jednostek.

Współczesne podejście protechnologiczne, jednoczące wyraźnie świat nauki, polityki i globalnej gospodarki, w którym sztuczna inteligencja oraz roboty stanowią nadzieję ludzkości, zakorzenione jest w myśli transhumanistycznej. Marvin Lee Minsky, jeden z wiodących myślicieli transhumanizmu, pionier

²¹ Por. T. Nelson, *Computer Lib/Dream Machines*, <http://worrydream.com/refs/Nelson-ComputerLibDreamMachines1975.pdf>.

²² W zależności od ujęcia badaczy oznacza to: nowy humanizm (Carry Wolfe) lub antyhumanizm (posthumanizm), czyli albo odrodzenie myśli humanistycznej, lecz w nowym kontekście technologicznym (stawiającej człowieka i jego rozwój w centrum zainteresowania), albo zaprzeczenie wszystkim wartościom humanizmu (konstatacja końca epoki człowieka, akcentowanie destrukcyjnego dla planety i innych gatunków wpływu człowieka, zgoda na przejście świata przez nową formę, czyli maszyny). Por. M. Garbowski, *Transhumanizm: Geneza – założenia – krytyka*, „Ethos” 28(2015) nr 3(11), s. 34; E. Bińczak, *Inżynieria klimatu a inżynieria człowieka. Dyskursy na temat środowiska w epoce antropocenu*, „Ethos” 28(2015) nr 3(11), s. 156.

²³ Zob. F. Fukuyama, *Transhumanism. A Special Report*, „Foreign Policy”, 23.10.2009, <https://foreignpolicy.com/2009/10/23/transhumanism>.

sztucznej inteligencji i robotyki, był jednym z patronów instytucjonalizacji badań nad sztuczną inteligencją²⁴. To dzięki niemu oraz Johnowi McCarthy'emu powołano instytuty naukowe zajmujące się AI w Stanford i w MIT. Równolegle podobne badania rozpoczęły korporacje IBM, Rand czy Bell Labs²⁵. To w tych laboratoriach wypracowano nowe koncepcje inteligencji i ich przełomowe aplikacje w obszarze łączącym informatykę z robotyką oraz teorią poznania i percepcji. Pojęcie „inteligencji” nieodwracalnie zostało zredefiniowane, przestało być kategorią opisową zarezerwowaną dla działań człowieka. Wcześniejszego rozszerzenia zakresu pojęcia „inteligencji” na świat zwierząt dokonali cybernetycy wspólnie z etologami i badaczami systemów biologicznych. Dzisiejsze dyscypliny badań nad sztuczną inteligencją, robotyka, protetyka, informatyka i wiele innych korzystają z dokonań obydwu nurtów. Transhumanistyczne założenia o logice nieustannego rozwoju systemów oraz o prawie do pozabiologicznego przyspieszenia rozwoju człowieka upowszechniają się wraz z ich sukcesami²⁶.

Współcześnie powszechnie i bezdyskusyjnie zakłada się, że wszystkie kryzysy zniweluje jedynie sztuczna inteligencja, zgodnie z rozpropagowaną japońską koncepcją Społeczeństwa 5.0, według której wszelkie problemy społeczne mają być rozwiązywane przez nowe technologie²⁷. Oddelegowa-

²⁴ Na przykład Marvin Minsky jest twórcą pierwszej sieci neuronowej (SNARC), wynalazcą jednego z pierwszych skanerów wizualnych, pierwszych robotów – „żółwia” LOGO, robotycznej dłoni z czujnikami dotyku oraz wielu interfejsów sprzętowych i oprogramowania, uhonorowany został między innymi nagrodą Turinga. Zob. Brief Academic Biography of Marvin Minsky, MIT, <https://web.media.mit.edu/~minsky/minskybiog.html>.

²⁵ Por. H. R h e i n g o l d, *Narzędzia ułatwiające myślenie. Historia i przyszłość metod poszerzania możliwości umysłu*, tłum. J. Szporko, Wydawnictwa Naukowo-Techniczne, Warszawa 2003, s. 150. Niebagatelny wpływ na tę dyscyplinę mieli Claude Shannon, Herbert A. Simon czy Allen Newell. Istotną rolę w konceptualizacji obszaru badawczego odegrały zwłaszcza prekursorskie prace Alana Turinga oraz Shannona, zwracające uwagę na inne aspekty niż biologicznie zorientowana cybernetyka Norberta Wienera (por. A. M a j, *Przemiany wiedzy w cyberkulturze. Badania nad kulturą, komunikacją, wiedzą i mediami*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2021, s. 335).

²⁶ Pewną rolę w popularyzacji koncepcji sztucznej inteligencji w świadomości społecznej odegrały również powiązania Minsky'ego z Hollywood. Minsky oraz Irving J. Good byli doradcami Stanleya Kubricka w realizacji filmu *2001: Odyseja kosmiczna* (USA, 1968), który wpłynął na kolejne pokolenia twórców. Minsky miał znaczący wpływ na filmową wizję komputera HAL 9000, znacznie różniącą się od wersji z noweli Arthura C. Clarka (zob. D.G. S t o r k *Scientist on the Set: An Interview with Marvin Minsky*, w: *HAL's Legacy: 2001's Computer as Dream and Reality*, red. D.G. Stork, wstęp A.C. Clarke, MIT Press, Cambridge, London 1998). Kolejne sukcesy nowych technologii przyemiły jednak przez lata dystopijne wizje Kubricka i innych artystów, a technoop-tymistyczna polemika inżynierów i informatyków dominuje dziś nad bardziej krytycznym wobec technologii dyskursem humanistycznym.

²⁷ Por. J. G r u d o w s k a, D. Z i e l i Ń s k i, *Społeczeństwo 5.0: Refleksja krytyczna*, „Transformacje” 2(2022), s. 234. Wśród kryzysów rozwiązywalnych przez AI wymienia się w literaturze na przykład katastrofę klimatyczną, pandemię, epidemie, trudne operacje medyczne, problematyczne

nie odpowiedzialności i przekazanie jej systemom ekspertowym już jest codziennością w coraz większej ilości obszarów życia społecznego. Systemy opierające się na analizie big data stają się nieodzowne, zmieniając logikę współczesnego działania człowieka i pozbawiając go ciężaru decyzyjnego, który dotąd definiował kondycję ludzką. Maszyny i systemy informatyczne, a zatem narzędzia nowej generacji, stały się ośrodkiem zaufania jako reprezentanci porządku algorytmicznego, któremu od oświecenia zawierzamy życie. Od koncepcji mózgu elektronowego, popularnej w połowie dwudziestego wieku, przeszliśmy daleką drogę do autonomicznych i samouczących się sieci neuronowych, których przetwarzania informacji nie jesteśmy w stanie w pełni zrozumieć.